

TE ARONGA E NOO RA KI ROTO I TE TURANGA B

Me e noo ana koe ki roto i teia nga'i, me ka tika, auraka e akaneke akapae i tetai ua atu ua rakau e te vetitepara tei tupu ki toou kainga, mei roto atu i te Turanga Nga'i Tei Akataka'ia. Me ka tika, akatakake'ia te au ua rakau tita tei tupu ki toou kainga e te au vetitepara (mei tera ra e, te au toetoenga kai, te apinga tipitipi'ia, te au tuanga o rotopu i te apara, te au pakiri apinga, e te vai atura), mei roto mai i te toenga o taau tita o te ngutuare. Ka tau te au tita tei matauia, kia apaina'ia ki va'o e te au tita e tari ia ana ki te nga'i ko'i'anga tita. Titiri'ia tetai ua atu ua rakau tei tupu ki te kainga, me kore ra, au vetitepara tita, ki roto i tetai *in-sink* vairanga tita, me e apinga akapera taau. Me kore ra, ka tau te reira kia titiri'ia ki roto i te au *wheelie bin* a te Biosecurity o Nū Tirēni, e tei te au nga'i tau meitaki tikai te reira i runga i te au mataara o te Turanga B. Te tamanako atu nei matou, auraka koe e akape i taau au ua rakau i tupu ki te kainga, me kore ra, i te vetitepara pe i te reira tuatau tikai.

Me te ekoko ra koe, auraka e apai ki va'o.

TE UA RAKAU, TE AU VETITEPARA, E TE AU APINGA TANU TEI RIRO EI TURANGA MANAMANATA

E kai tupuna te *facialis* i te enua Tonga, tei roto te reira i te akakino pakari i te nga kai tanu, te *capsicum* e te *chilli*, tera ra, mei te mea atura e, e iti ua mai te kino ki tetai au kai ua rakau e te au vetitepara.

Ko te au kai 'ua rakau e te au vetitepara tei kore e arapaki'ia e teia turanga kino, teia te reira: te apuka, te kuru, te au anani, te au anani *mandarin*, e tetai au kai ua rakau akaou mai turanga *citrus*, te *papaya*, te *passionfruit*, te tuava, te vi, e te au tomati.

Fruit fly larvae on guava.

Ko te au kai rau matie, e te au kai aka vetitepara, e pera katoa te taro, **kare te reira** au mea e arapaki'ia e te manumanu ua rakau, te *Facialis*.

EAA TAKU KIA RAVE, ME MANAKO AKE AU E, KUA KITEA IAKU TETA MANAMANU UA RAKAU?

Te akanoo nei te Biosecurity o Nū Tirēni i tetai au pu'ere'ere no te akao mai i te au manumanu ua raukau penei e vai ra. Kua kite to teiane ao katoatoa i teia au pu'ere'ere e, ko te ravenga meitakirava atu te reira e kitea'ia ai te au manumanu ua rakau. E maata te au manumnau tuketuke mei te manumanu ua rakau rai to ratou tu, e, e ngata te kite meitaki anga ia ratou e te aronga tei kore i tereni'ia. No reira, kare koe e anoano'ia kia aere kia kimi i te reira au mea. Mei te mea ra e, ka kite koe i tetai au uamoa, me kore ra, i tetai au *larvae* (au pepe manumanu – e au mea rikiriki teia mei te *bugs* rai o te toke) tei roto i tetai potonga ua rakau, tauru viviki'ia te reira ki roto i tetai pute plastic, tapeka piri ia, ka kapiki mai ei koe ia matou na runga i te numero founu **0800 80 99 66**

Tauturu katoa ia mai matou na roto i te rave kapiti'anga ma to matou au aronga anga'anga, no te tuku'anga i te au pu'ere'ere ki runga i toou turanga nga'i, me ka anoanao ia te reira kia raveia.

Meitaki maata no taau turuturu'anga i teia rave'anga akakoro'anga. Ka kite koe i te au tuatua akakitekite katoatoa o te *Facialis* manumanu ua rakau, e te au ravenga no te akanoo'anga o te au kai ua rakau tei akanoo'ia i Otara, i runga i te roro uira autiutu:

www.biosecurity.govt.nz/fruitfly

TE AU ARONGA NO TE ARAVEI ATU ANGA

Biosecurity New Zealand
PO Box 2526, Wellington 6140
Charles Fergusson Building, 34-38 Bowen Street
Wellington, New Zealand
www.biosecurity.govt.nz/fruitfly

New Zealand Government

February 2019

KO TĀTOU THIS IS US

BIOSECURITY 2025

Biosecurity New Zealand

Ministry for Primary Industries

Manatū Ahu Matua

Te manumanu *facialis* ua rakau i Otara, i Akarana

**Taau ka anoano'ia
kia kite koe.**

Kua kitea'ia mai te manumanu *Bactrocera facialis* 'ua rākau (te manumanu *Facialis* ua rākau) i Ākarāna, i te tapere 'ia Ōtara. E mea manamanata ma'ata te au manumanu ua rākau nō te mea, ka riro rātou i te akakino tākiri i te au 'ua rākau ē te au kai vetitepara. Ka anoano mātou i tā koutou tauturu nō te ārai pāroru atu 'anga i teia kino kia kore ē pararauare ki te au nga'i ē tupu ra te au 'ua tumurākau ē te au vetitepara.

TAUTURU ĀRAI'IA TE AU MANUMANU 'UA RAKAU FACIALIS KIA KORE Ē TAE KI ROTO I TĀ MĀTOU AU KAI TANU

Nō te rāvenga i te ārai pāroru i te au manumanu 'ua rākau kia kore e pararauare, tē pati atu nei mātou ki te iti tangata ē no'o ra ki te au ngā'i i Ākarāna tei arapaki'ia e teia kino ma'ata, kia tauturu mai rātou nā roto i te kore tākiri'anga e apai au 'ua rākau ē te au kai vetitepara mei reira atu ki tēta'i au ngā'i kē i va'o mai iā reira.

Kua akano'o mātou i tēta'i ngā'i tei kāpiki'ia ē, ko Te Ngā'i Tē Ka Ārai Pāruru Tinamou i te ngā'i i kitea'ia mai ei teia manumanu 'ua rākau kino. Kua akano'o'ia teia ngā'i ki ngā tūranga ē rua – te Tūranga A, te ngā'i tei teitei atu te tūranga kino ē mei te 200 mita te mamao mei kō atu i te ngā'i i kitea'ia ai teia kino, ē te Tūranga B, te ngā'i tei akatoro'ia atu, mei te 1.5km te mamao.

Te au tuatua akakitekite katoatoa o Te Ngā'i Tē Ka Ārai Pāruru Tinamou, ē pērā katoa nō te māpu i runga i tā mātou roro ūira ātuitui:

www.biosecurity.govt.nz/fruitfly

E mea pu'apinga ma'ata nō tēta'i 'ua atu 'ua rākau ē te au vetitepara oū katoatoa (māri 'ua, te au kai rau rākau vetitepara ē te au kai aka-vetitepara), auraka tē reira au mea kia akapae'ia mei roto atu i te Tūranga A, ē auraka katoa te au kai 'ua rākau ē te au vetitepara tei tupu ki te kāinga, kia akapae'ia mei roto atu i te Tūranga B.

Mē kā tupu te ēkōkō, auraka ē akapae'ia ki va'o.

KO TĀTOU THIS IS US

BIOSECURITY 2025

TE AKATAKA'ANGA Ō TE AU TURE NŌ TE NEKE'ANGA Ō TE 'UA RĀKAU Ē TE VETITEPARA

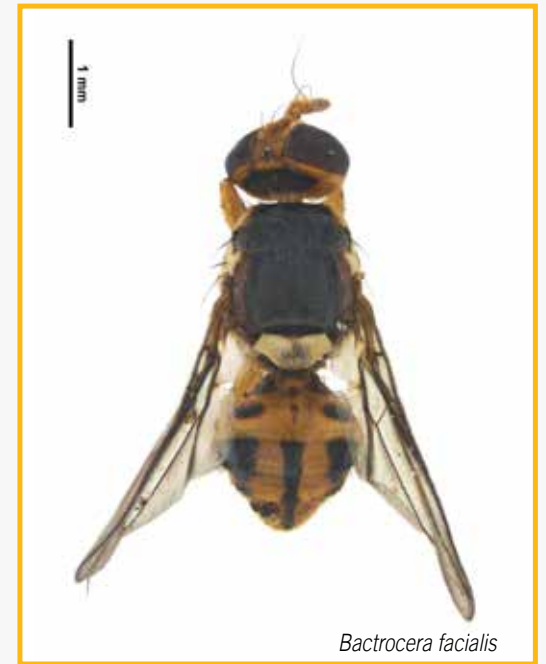
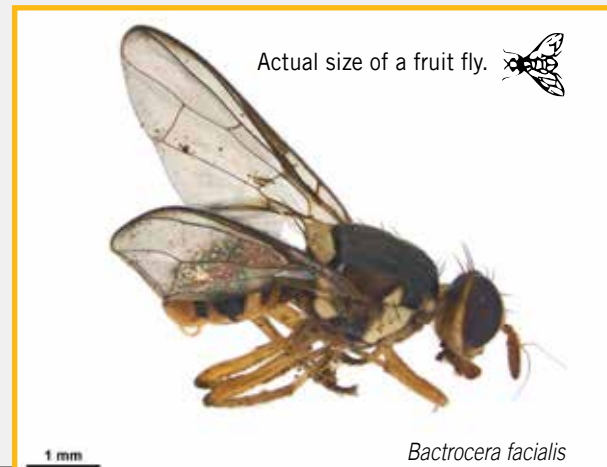
E au ture akataka'anga akaōu mai tēta'i tei runga 'ua i te ngā'i ē no'o ra koe, ē, mē tei te Tūranga A, mē kore ra, i te Tūranga B. Tuku'ia tō'ou āterēti ki roto i tā mātou māpu i runga i te roro ūira ātuitui, ma te kimi katoa koe ē, mē tei roto koe i tē reira ngā tūranga.

TE ARONGA Ē NO'O RA KI ROTO I TE TŪRANGA A

Ko te tūranga ngā'i kino ma'ata rava atu teia nō te mea, ko teia te ngā'i vaitata rava atu ki te ngā'i tei reira te manumanu 'ua rākau i te kitea'ia anga mai. E au ture mānga pakari tēta'i, nō te raverave'anga i te au 'ua rākau ē te au vetitepara. Mē ē no'o ana koe ki roto i teia ngā'i, mē kā tika, auraka e akapae i tēta'i ua atu 'ua rākau oū, mē kore ra, i tēta'i vetitepara ki tēta'i ngā'i 'ua atu i va'o mai i te Tūranga A.

TE TITIRI'ANGA TĪTĀ

Tē pati atu nei mātou kia akapae akatakakē koe i te au toetoenga 'ua rākau ē te vetitepara (mei tērā ra ē, te au toetoenga, te au mea tei mātipitipi'ia, te au toetoenga o rotopu o te au āpara, te au pākiri, ē te vai ātura) mei kō mai i te katoa 'anga o tā'au au tītā ngutu'are. Apai'ia te tītā tei mātau'ia ma te au tītā tē ka tari'ia ā te rā ko'i tītā. Mē e apinga *in-sink* akapae tītā tā'au, kā tau tē reira kia tā'anga'anga koe nō tā'au au tītā pākiri topetope'ia. Mē kāre rā ā'au, mē ka tika, tuku'ia tā'au au tītā ki roto i te vairanga *wheelie* tā te Biosecurity Nū Tirēni i

Bactrocera facialis

orongā atu. Ka akapae meitaki ua ia tē reira. Ka rauka katoa iā koe i te tā'anga'anga i te au apinga a'ao ā te Biosecurity o Nū Tirēni, nō te akaputu akapae i te au apinga ko'u'anga o te au 'ua rākau ē te au vetitepara. Auraka ē akaputu akape i tēta'i 'ua atu 'ua rākau, mē kore ra, vetitepara, ē pērā katoa te au tītā o te āua tiare, ē te au tītā tūkētūkē.

TE AU KAI MEI ROTO MAI I TĀ'AU ĀUA KAI TANU NGUTU'ARE

Ka anoano te Biosecurity o Nū Tirēni ia koe kia akaruke ua i te au ua rakau tei tupu ki toou ngutuare, me kore ra, te au vetitepara tei topa mai mei runga i te au tumu rakau, me kore ra, i te au apinga tupu (te *windfall*) i runga i te one o taau aua tiare. Penei, ka ko'i te au aronga akara o te Biosecurity o Nū Tirēni i teia au apinga no te akatinamou e, me e au manumanu ua rakau tetai. Ko te au ua rakau e te au vetitepara tei oti ke ana i te topetope'ia e kare e manumanu i runga, ka tau te reira kia tuku'ia ki roto i te apinga aao tita a te Biosecurity o Nū Tirēni. Me ka kite ake koe i tetai au uamoa, me kore ra, tetai au larvae i roto i tetai au apinga tupu i te ngutuare, me ka tika, tapeka ia te au ua rakau, me kore ra, te au vetitepara ki roto i tetai pute *plastic*, ka kapiki ei koe i te Biosecurity o Nū Tirēni na runga i te numero founu **0800 80 99 66**.

ME E AU SAINA TAAU KA KITE NO TE AU MANUMANU UA RAKAU, KAPIKI'IA TE NUMERO 0800 80 99 66.